

Nr 104.

Ankom till riksdagens kansli den 23 maj 1933 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om inrättande av en avbetalningslånefond för mindre jordbruk och småindustri.

(4:e avd.)

I en inom andra kammaren av herr *E. Aqvist* m. fl. väckt motion, nr 123, har hemställts, att riksdagen ville anslå ett belopp av 10 miljoner kronor att utgå av lånemedel i och för upprättandet av en avbetalningslånefond för mindre jordbruk och småindustri enligt i motionen angivna grunder.

Till stöd för sin framställning hava motionärerna anfört följande:

Praktiskt taget varje näringsidkare torde i större eller mindre utsträckning behöva anlita krediter i och för sin verksamhet. Av stor betydelse för verksamhetens jämna uppehållande är att krediter kunna ordnas på ett planmässigt sätt och utan alltför stora kostnader. Större välkända industriföretag med fastighetsinnehav äro ofta i den ställningen, att de direkt kunna anlita lånemarknaden genom upplägandet av obligationslån, som förräntas och amorteras efter en på förhand uppgjord plan. För mindre jordbrukare och smärre industriföretag föreligger icke denna utväg, utan de måste anlita låneförmedlande mellanhänder vid täckandet av sitt kreditbehov, varvid främst torde komma i betraktande lån mot inteckning i fast egendom eller mot förlagsinteckning genom hypoteksföreningar, sparbanker och affärsbanker. I övrigt äro de hänvisade till kortfristiga revers- och växelkrediter hos affärsbankerna mot relativt dyra räntor. Trots att ränteläget för närvarande officiellt är lågt, blir emellertid räntan för dem, som ej hava de allra bästa säkerheter att erbjuda, även under nuvarande förhållanden hög och torde i allmänhet överstiga 6 %.

Bland mindre och medelstora jordbrukare samt industriidkare finnes stort behov av att på ett planmässigt och billigt sätt kunna ordna långfristiga krediter, och för dylika mindre företagare skulle det vara av synnerlig betydelse om möjlighet kunde skapas att erhålla lån på liknande villkor som större obligationslåneuppläggande industriföretag. I syfte att bereda en utväg härtill tillåta vi oss föreslå upplägandet av en ny avbetalningslånefond under riksbankens förvaltning. Ur denna lånefond skulle till mindre jordbrukare och industriidkare lån kunna utlämnas å högst 15,000 kronor. Lånen skulle löpa med en ränta av $4\frac{1}{2}$ %, högst 5 %, och återbetalas inom förslagsvis 12 år, varav de tvenne första dock skulle vara amorteringsfria. Lånen skulle utlämnas och säkerheterna bedömas efter fullt bankmässiga grunder.

Den utlåningsverksamhet till enskilda personer, som riksbanken redan bedriver genom sin under åtskilliga år hopsamlade avbetalningslånefond, har varit till mycket stor och allmän nytta, och de förluster, riksbanken härvid lidit, hava, enligt vad vi hava oss bekant, varit mycket små. Och då utlåningen från den av oss föreslagna nya avbetalningslånefonden för mindre jordbruk och industri endast skulle ske på fullt bankmässiga grunder, mot horgen

eller annan säkerhet, som banken i varje särskilt fall kunde finna påkallad, synes förlustrisken för denna fond icke bliva större än för den gamla.

Med det stora kreditbehov, som vi kunna vitsorda föreligger för det mindre jordbruket likväl som för småindustrien, skulle upprättandet av en avbetalningslånefond av här ifrågasatt karaktär bliva av allra största betydelse. Genom den planmässiga återbetalningen och den fasta låga räntesatsen skulle dessa avbetalningslån för låntagarna medföra stora fördelar samtidigt som säkerheter för dessa lån bleve lättare att anskaffa än för vanliga kortfristiga växelkrediter eller reverslån.

Vi inse väl att den allra största återhållsamhet ifråga om anslag till nya ändamål och behov är en absolut nödvändighet under nu rådande svåra budgetläge. Det torde likväl vara minst lika nödvändigt att med alla till buds stående medel nu söka stimulera den privata företagsamheten, så att näringslivet kan bereda nya sysselsättningsmöjligheter för de genom krisen arbetslösa och det nuvarande krisläget därigenom så småningom övervinnas.

Såsom ett led i detta arbete hava vi tillåtit oss väcka förslaget om upprättandet av en avbetalningslånefond för mindre jordbruk och småindustri, var till till att börja med torde böra anvisas 10 miljoner kronor. I den mån fonden tages i anspråk och visar sig bliva till avsedd nytta böra ytterligare medel till densamma anvisas.

Vi vilja i detta sammanhang erinra om, att riksgäldsfullmäktige lära hava upptagit till utredning frågan om att upplägga ett lån mot s. k. sparobligationer å små belopp. Därest dylika obligationer av staten utgivas, skulle småsparare, som eljest anlita postsparbanken eller de privata sparbankerna för hop-samlandet av kapital, beredas en möjlighet att med bibehållen säkerhetsgrad erhålla högre ränta än nu är fallet. Det synes oss som om erforderligt kapital till den av oss föreslagna avbetalningslånefonden borde kunna erhållas just med dylika s. k. sparobligationer, varigenom de små spararna så att säga bleve långgivare åt de små företagen. Mot postsparbanken har ju riktats den anmärkningen, att den drager pengar från de små insättarna landet runt och placerar dem i Stockholm. Det skulle, synes det oss, därför bliva en gärd av rättvisa om insättningarna i postsparbanken till en viss del överfördes till sparobligationer och de härför inbetalda medlen användes till att befrukta och uppmuntra den med stora kreditvärigheter kämpande mindre företagsamheten i olika delar av landet.

Med avseende å sättet för anskaffandet av de för fondens uppläggnings erforderliga lånemedlen torde det emellertid icke böra ankomma på motionärerna att härom lämna anvisningar.

Över motionen har utskottet i vederbörlig ordning införskaffat yttranden från lantbruksstyrelsen och kommerskollegium.

Lantbruksstyrelsen har i sitt den 29 mars 1933 dagtecknade yttrande beträffande avbetalningslån av ifrågasatt slag till mindre jordbruk vitsordat betydelsen av att möjlighet bereddes jordbruksnäringen, häri inbegripet jämväl det mindre jordbruket, att erhålla billiga lån. Det syntes styrelsen emellertid lämpligt att, innan nya former för låns beredande infördes, först undersöka möjligheten att med anlåtande av redan befintliga dylika — särskilt egnahemslåneverksamheten och jordbrukskasserörelsen — i av motionärerna angiven riktning ordna det mindre jordbrukets behov av billig kredit.

I sitt yttrande av den 12 april 1933 har *kommerskollegium*, som ej yttrat sig över motionen i vad den avser mindre jordbruk, till en början redogjort för

förefintliga lånefonder för småindustri m. m. samt erinrat, att den principiella frågan om anordnande av låneverksamhet av ifrågavarande slag genom riksbanken varit föremål för behandling av 1932 års riksdag (se bankoutskottets utlåtande nr 62). Därefter har kollegium för egen del anfört följande:

Obestriddigen förefinnes, såsom i motionen framhållits, för närvarande ett betydande lånebehov inom småindustrien och hantverket. Den rådande ekonomiska krisen har också enligt verkställd utredning givit vid handen, att detta lånebehov är så trängande särskilt på landsbygden, att statens mellankomst är påkallad för att bereda ett stort antal dylika näringsutövare hjälp i uppkommet nödläge.

Med anslutning till utlåtanden från kommerskollegium har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen dels ökning av hantverkslånefonden, dels inrättande av en särskild lånefond för ackordslån och förlagslån åt hantverkare och idkare av mindre industri å tillhoppa 1,050,000 kronor. Det mest trängande lånebehovet för ifrågavarande näringsgrupp lär få antagas bliva någorlunda tillgodosett i händelse av bifall till Kungl. Maj:ts nämnda förslag. Härtill kommer, att riksbankens avbetalningslånefond lämnar möjlighet till erhållande av ett betydligt antal lån.

De lån, som av motionärerna nu föreslagits, äro av en i viss mån annan typ än de ovanberörda hantverkslånen och förlagslånen. Detta gäller såväl storleken som framför allt säkerheten, vilken skulle bedömas enligt fullt bankmässiga grunder. Ställandet av sådan säkerhet lär emellertid för närvarande vara för mången synnerligen svårt, måhända så svårt, att lånefonden ej skulle kunna bliva i större omfattning åtkomlig i det avsedda syftet. Den förutnämnda successiva ökningen av den nuvarande avbetalningslånefonden torde även giva stöd för detta antagande. Önskar man genom statens medverkan ej blott förhjälpa de av krisen hårdast drabbade småindustriidkarna att hålla sig uppe, utan jämväl i syfte att bidra till krisens övervinnande genom förlagskredit bereda de något bättre ställda utövarna stimulans till ökad verksamhet i vidare mån, än som kan tillgodoses genom nuvarande hantverkslån, lär åtminstone för närvarande en viss eftergift i fråga om säkerhetens bankmässighet böra tagas under övervägande. Det lär då också vara anledning ifrågasätta, huruvida icke även ett sådant lånebehov bör tillgodoses genom omläggning eller utbyggnad av redan förefintliga lånefonder.

Vad slutligen angår frågan om den föreslagna fondens förläggande under riksbanken, lära i huvudsak samma betänkligheter föreligga, som anfördes av bankoutskottet vid 1932 års riksdag.

Under åberopande av vad ovan anförts anser sig kommerskollegium ej äga tillräckliga skäl förorda bifall till motionen i vad den avser lån till småindustri.

I avseende å föreliggande förslag om uppläggandet av en ny större avbetalningslånefond för mindre jordbruk och småindustri må till en början framhållas, att frågorna om vidgade kreditmöjligheter för hithörande yrkesutövare under senare år varit föremål för statsmakternas alldeles särskilda uppmärksamhet samt också föranlett vidsträckt statsingripanden i olika former.

Vad särskilt småindustrien beträffar har dess kreditbehov beaktats dels genom inrättandet av en statlig hantverkslånefond och dels genom Kungl. Maj:ts förslag till innevarande riksdag om inrättande av en fond för ackordslån och förlagslån åt hantverkare samt idkare av mindre industri, vilket förslag av statsutskottet tillstyrkts.

Utskottet.

I sitt förevarande förslag utgå motionärerna nu ifrån att den nya lånefonden skulle stå under riksbankens förvaltning och att endast lån mot bankmässig säkerhet skulle utlämnas. Under sådana förhållanden torde låneanspråken, vad småindustriens utövare beträffar, i huvudsak allenast komma att inskränka sig till sådana lånebehov, som kunna tillgodoses genom den redan inom riksbanken befintliga avbetalningslånefonden.

I vad förslaget avser ännu mera vidgade lånemöjligheter för det mindre jordbruket, vill utskottet erinra, att tanken på en jordbrukarnas avbetalningslånefond, förvaltd av riksbanken, redan förut varit framförd. Detta uppslag var under övervägande vid de undersökningar, som utfördes av jordbruksutredningen och som ledde till ovanstående aktion med ackords- och stödlån åt jordbrukarna; tanken på en dylik fond avvisades dock med hänsyn bland annat till de praktiska svårigheterna för dess genomförande. En i liknande syfte vid 1932 års riksdag framförd motion avlogs av riksdagen (bankoutskottets utlåtande nr 62).

Under erinran härom och under hänvisning i övrigt till de avstyrkande utlåtanden, som i ärendet avgivits av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen, får utskottet hemställa,

att den av herr Åqvist m. fl. i ämnet väckta motionen II: 123 ej må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 19 maj 1933.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Närvarande: Se under utlåtandet nr 103.

Reservationer:

1) av herrar *Kvarnzelius* och *Jeppsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Att kreditväsendet för de i motionen avsedda yrkesgrupperna — utövarna av mindre jordbruk och småindustri — ej för närvarande är tillfredsställande ordnat, synes vara tämligen allmänt erkänt. Vad särskilt jordbrukarna beträffar, har visserligen detta förhållande varit föremål för statsmakternas upprepade uppmärksamhet, varvid vissa stödåtgärder såsom i fråga om den kooperativa jordbrukskasserörelsen tvingat sig fram. I stort sett måste dock om dessa statsåtgärder sägas, att de visat sig otillräckliga eller ock, såsom exempelvis fallet var med den av 1932 års riksdag beslutade ackords- och stödlånsaktionen, endast avsett att bringa en mera tillfällig och av nu rådande jordbrukskris betingad lättnad.

Jordbrukskassorna fylla visserligen viktiga uppgifter, då det gäller den löpande drifts- och affärskrediten. Deras kapitaltillgångar äro dock alltjämt otillräckliga för att tillgodose denna kredit. Sparbankerna, som jämte hypoteksföreningarna och egnahemslånefonden äro de kreditinrättningar, till vilka jordbrukarna i huvudsak äro hänvisade för erhållande av fastighetslån och annan långfristig kredit, hava i detta avseende endast mycket begränsade möjligheter, desto mer som en stor del av deras medel placeras i obligationer eller disponeras för kredit utanför jordbruket.

I själva verket torde för närvarande det mindre jordbrukets kreditbehov till betydande del få fyllas genom växelkredit hos affärsbankerna eller ock genom den kredit, som kan utverkas av leverantörer, i viss mån också genom erhållna förskott från uppköpare.

Liknande växelkredit och även annan tillfällig kredit förekommer, såsom tämligen känt är, i stor utsträckning jämväl bland utövarna av hantverk och småindustri.

Det må fastslås att bland här avsedda mindre företagare inom jordbruk och småindustri i minst lika hög grad som beträffande industriverk och storföretagare finnes ett berättigat behov av drifts- och förlagskapital för den utövade verksamheten och för dess vidare förkovran. Dessa mindre yrkesutövare hava dock avsevärt svårare än storföretagarna att göra sina kreditanspråk gällande. De förtjäna därför också statens alldeles särskilda stöd, då det gäller möjligheterna att erhålla kreditbehoven tillgodosedda på ett sätt som kan vara lämpligt och sunt.

Utskottet måste alltså finna de i motionen framförda kraven på ett särskilt stöd i nu förevarande avseende till de mindre yrkesutövarna inom jordbruk och industri berättigade. Frågan huruvida hithörande kreditbehov kunna lämpligast tillgodoses genom en av riksbanken förvaltd lånefond eller på andra vägar synes emellertid tarva ytterligare utredning, varom utskottet tillstyrker att framställning nu göres hos Kungl. Maj:t.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen, i anledning av den av herr Äqvist m. fl. i ämnet väckta motionen II: 123, måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande möjligheterna för en vidgad medverkan från statens sida för tillgodoscende av det mindre jordbrukets och småindustriens kreditbehov antingen genom en av riksbanken förvaltd avbetalningslånefond eller ock på andra vägar.

2) av herr *Törnkvist* i Karlskrona.